

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINETERULUI ȘI
SPORTULUI**

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU DISCIPLINA OPȚIONALĂ

EDUCAȚIE PENTRU DEMOCRAȚIE

[curriculum la decizia școlii pentru liceu]

*Aprobată prin ordin al ministrului
Nr. 5817/06.12.2010*

București, 2010

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa școlară pentru disciplina *Educație pentru democrație* reprezintă o ofertă curriculară de disciplină opțională pentru liceu, proiectată pentru un buget de timp de 1 oră/săptămână, pe durata unui an școlar.

Programa face parte din pachetul educațional propus de către Asociația Pro Democrația în cadrul unui proiect cu același nume, al cărui scop este de a îmbunătăți procesul de educație pentru democrație al elevilor de liceu, contribuind la formarea acestora pentru cetățenia activă. Acest demers continuă seria programelor și proiectelor Asociației Pro Democrația care își propun dezvoltarea spiritului civic și a unei culturi politice în rândul tinerilor liceeni, ca precondiții ale participării acestora la procesele democratice în cadrul societății.

Educația pentru democrație reprezintă o necesitate a educației contemporane. Prezenta programă școlară pune un accent major pe dimensiunea acțională a educației civice, prin exersarea în diferite contexte a competențelor, atitudinilor și comportamentelor civice dobândite de către elevi, contribuind la accentuarea caracterului practic-aplicativ al proceselor de predare-învățare-evaluare.

Participarea la acțiuni cu dimensiune publică sau la procesul decizional reprezintă indicatori importanți ai civismului; participarea la viața comunității presupune însă competențe care trebuie formate și dezvoltate; în acest scop, școala trebuie să pregătească tinerii în spiritul participării la viața comunității, al asumării responsabile și eficiente a propriilor acțiuni și a efectelor acestora. În planul activității didactice, pregătirea elevilor pentru participare publică (directă sau mediată) presupune, în mod fundamental, implicarea elevilor în situații de învățare din și prin experiență.

Programa destinată tuturor elevilor de liceu, susține în mod special nevoile și interesele specifice elevilor din ciclul secundar superior și este în concordanță cu cerințele programelor școlare ale altor discipline socio-umane din aria curriculară *Om și societate*.

Elementele de noutate ale programei constau în:

- accentuarea dimensiunii practic-aplicative a activității de predare-învățare-evaluare în care este implicat elevul;
- focalizarea pe problematica participării cetățeanului la viața publică prin implicarea în procesul de luare a deciziilor de interes public;
- exersarea drepturilor și obligațiilor cetățenești în relație cu autoritățile publice;
- crearea unor situații de învățare care facilitează implicarea elevilor în procesul decizional (prin vot, activitatea de voluntariat, inițierea în ceea ce privește activitatea în cadrul unor grupuri de interese sau campanii de advocacy etc.);
- utilizarea metodei învățării prin proiecte, ca demers prioritar în învățarea democrației.

Disciplina opțională *Educație pentru democrație*, propusă spre studiu în gimnaziu, se raportează la *Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC)*, care conturează, pentru absolvenții învățământului obligatoriu, un „profil de formare european” orientat de formarea celor opt competențe cheie: comunicare în limba maternă, comunicare în limbi străine, competențe matematice și competențe de bază în științe și tehnologii, competență digitală, a învăța să înveți, competențe sociale și civice, spirit de inițiativă și antreprenoriat, sensibilizare și exprimare culturală. Contribuția disciplinei *Educație pentru democrație* la dezvoltarea competențelor cheie europene este nuanțată și diversificată, incluzând atât susținerea dezvoltării anumitor competențe cheie, cât și sensibilizarea cu privire la alte competențe cheie. Disciplina *Educație pentru democrație* contribuie la dezvoltarea competențelor cheie pentru educația pe parcursul întregii vieți, recomandate de Parlamentul și Consiliul Uniunii Europene, îndeosebi în ceea ce privește următoarele domenii de competențe cheie:

- competențe sociale și civice;
- comunicare în limba maternă;
- spirit de inițiativă și antreprenoriat;
- a învăța să înveți;
- competență digitală.

Programa școlară are următoarea structură:

- Notă de prezentare
- Competențe generale
- Valori și atitudini
- Competențe specifice și conținuturi
- Sugestii metodologice

Competențele generale sunt preluate din programa școlară de trunchi comun dezvoltată în liceu pentru disciplinele socio-umane.

Valorile și atitudinile recomandate completează dimensiunea cognitivă a învățării cu cea afectiv-atitudinală și morală, din perspectiva studierii acestei discipline, dar și a finalităților educației.

Competențele specifice sunt corelate cu unitățile de conținut, corespondența dintre acestea nefiind biunivocă; o anumită competență specifică poate să fie atinsă prin diferite unități de conținut.

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta utilizarea prezentului curriculum în proiectarea și realizarea activităților de predare-învățare, în concordanță cu specificul disciplinei și cu statutul acesteia de curs opțional.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea conceptelor specifice științelor sociale pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și explicare a unor fapte, evenimente, procese din viața reală
2. Aplicarea cunoștințelor specifice științelor sociale în rezolvarea unor situații problemă, precum și în analizarea posibilităților personale de dezvoltare
3. Cooperarea cu ceilalți în rezolvarea unor probleme teoretice și practice, în cadrul diferitelor grupuri
4. Manifestarea unui comportament social activ și responsabil, adecvat unei lumi în schimbare
5. Participarea la luarea deciziilor și la rezolvarea problemelor comunității

VALORI ȘI ATITUDINI

Procesul de predare-învățare a disciplinei opționale *Educație pentru democrație* are la bază și promovează următoarele valori și atitudini:

- participare/implicare la/în viața comunității;
- manifestarea unui interes constructiv pentru problemele comunității;
- respect față de lege;
- rezolvarea problemelor pe cale non-agresivă;
- respectarea drepturilor omului;
- toleranță față de persoanele/grupurile care manifestă opinii, credințe și valori diferite de ale majorității;
- comportament social eficient;
- capacitate de decizie responsabilă;
- atitudine pozitivă față de sine și față de ceilalți.

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI UNITĂȚI DE CONȚINUT

Competențe specifice	Conținuturi
<p>1.1. Identificarea modalităților și a instrumentelor prin care cetățenii se pot implica în comunitate</p> <p>2.1. Elaborarea de proiecte civice prin utilizarea unor proceduri specifice managementului proiectelor</p> <p>3.1. Cooperarea în vederea participării cetățenilor la procesul decizional</p> <p>4.1. Rezolvarea problemelor comunității prin implicarea în proiecte civice</p> <p>5.1. Dezvoltarea capacității de angajare civică în rezolvarea problemelor comunității</p>	<p>Eu, cetățeanul</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Conceptul de cetățean ▪ Importanța implicării civice; modalități de implicare a cetățenilor în viața comunității ▪ Rolul organizațiilor neguvernamentale într-o societate democratică ▪ Participarea cetățenească pentru îmbunătățirea procesului decizional în administrația publică ▪ Realizarea obiectivelor de angajare în rezolvarea problemelor comunității prin intermediul proiectelor. Proiectul civic
<p>3.2. Cooperarea în grupuri diferite pentru stabilirea unor reguli și condiții de participare în organisme reprezentative ale elevilor, la acțiuni școlare, la decizii la nivel de școală etc. (consiliul elevilor, avocatul elevilor, grupuri care participă la proiecte, la elaborarea regulamentului de ordine interioară etc.)</p> <p>3.3. Cooperarea în rezolvarea unor probleme ale comunității</p> <p>4.2. Asumarea de roluri în derularea unor acțiuni sociale (lider, purtător de cuvânt, agent, petiționar, trezorier etc.)</p> <p>4.3. Manifestarea atitudinilor pro-active în rezolvarea de conflicte</p> <p>5.2. Participarea la luarea deciziilor la nivelul comunității locale/educaționale, prin manifestarea unui comportament pro-activ și responsabil</p> <p>5.3. Participarea prin acțiuni specifice la viața comunității (voluntariat, dezbateri, advocacy etc.)</p>	<p>Școală – familie - comunitate locală</p> <p><i>Democrația în școală</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Decizii cu efect asupra activității elevilor ▪ Modalități și instrumente de implicare și de influențare de către elevi a procesului decizional din școală ▪ Relația elev-profesor-părinte. Norme de conduită în cadrul acestor relații <p><i>Parteneriatul școală-comunitate</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Modalități de participare a elevilor la viața comunității (voluntariat, dezbateri, advocacy etc.)
<p>1.2. Reconstituirea etapelor unui proces legislativ într-o societate democratică</p> <p>1.3. Proiectarea unor demersuri de urmat, prin care cetățenii pot să reclame nerespectarea unor drepturi</p> <p>2.2. Operarea cu criterii valorice pentru evaluarea activităților instituțiilor democratice</p> <p>4.4. Exersarea drepturilor cetățenești în diverse situații</p>	<p>Educație juridică</p> <p><i>Procesul legislativ</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Procesul de elaborare a legilor ▪ Participarea cetățenilor la elaborarea legislației. Instrumente de promovare a unei inițiative legislative ▪ Instrumentele de aplicare a legilor <p><i>Accesul la justiție</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Metode pentru accesul la justiție ▪ Metode de contestare a deciziilor incorecte ale autorităților publice <p><i>Relațiile contractuale</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Contractul; relații și clauze contractuale ▪ Reclamarea încălcării unor clauze contractuale

Competențe specifice	Conținuturi
<p>2.3. Explicarea rolurilor și atribuțiilor pe care le au instituțiile locale, centrale și europene</p> <p>2.4. Explicarea avantajelor transparenței deciziilor de interes public pentru cetățean și pentru funcționarea democratică a instituțiilor</p> <p>4.5. Utilizarea unor proceduri și practici de relaționare a cetățeanului cu diferite instituții</p> <p>5.4. Utilizarea unor proceduri, instrumente și bune practici pentru rezolvarea unor situații problemă în relația cetățeni-instituții</p>	<p>Instituțiile în slujba cetățeanului</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Atribuțiile instituțiilor publice și modul de relaționare a cetățeanului cu acestea ▪ Comunicarea instituțiilor cu cetățenii – prevederi legale ▪ Instrumente de monitorizare a activității instituțiilor publice

SUGESTII METODOLOGICE

Prezentul curriculum se adresează profesorilor care doresc să predea disciplina *Educație pentru democrație* și a fost astfel conceput astfel încât să răspundă exigențelor impuse de noua concepție asupra finalităților educației, prin deplasarea semnificativă de accent de pe conținuturi pe competențe.

Prezenta programă își va atinge utilitatea numai dacă profesorii vor urmări, în primul rând, implicarea elevilor în activități practice legate de identificarea problemelor cu care se confruntă comunitatea, dar mai ales formarea unor competențe privind elaborarea unor proiecte și care să-i implice în activități de cooperare.

Conținuturile propuse sunt mijloace pentru formarea competențelor specifice prevăzute de programă.

Se recomandă utilizarea prioritară a metodelor active precum:

- dezbateră;
- activități bazate pe proiect;
- studiul de caz;
- deliberarea;
- investigația;
- rezolvarea de probleme;
- brainstormingul;
- simularea (de ex., campanii de informare și conștientizare);
- observația participativă și non-participativă;
- analiza de conținut.

Modalități de lucru cu elevii:

- munca în echipă/activități pe grupe;
- vizite la instituții;
- discuții libere pe subiecte date;
- simularea unor situații de relaționare între cetățeni și aleșii locali/funcționarii publici.

Se recomandă, de asemenea, utilizarea unor mijloace și instrumente didactice, cum ar fi:

- DVD-uri, planșe, casete video, diapozitive;
- filme care să reprezinte baza unor dezbateri;
- postere legislative (disponibile la adresele:
http://www.apd.ro/files/proiecte/poster_proces_legislativ.pdf și
http://www.apd.ro/files/proiecte/poster_institutii_centrale.pdf).

În ceea ce privește evaluarea, strategia abordată trebuie să țină seamă de caracterul opțional al acestui curs care dorește să îi implice pe elevi în activități relevante și atractive pentru dezvoltarea spiritului civic. În acest scop se recomandă ca evaluarea să se realizeze prin metode diferite, așa cum sunt:

- portofoliul;
- autoevaluarea;
- interevaluarea.

Exemplificând, portofoliul poate fi realizat individual sau pe grupe de lucru. Ca demers didactic, utilizarea proiectului este una dintre modalitățile de implicare a elevului de situațiile autentice de învățare. Proiectul este o activitate personalizată, care permite folosirea liberă a cunoștințelor însușite într-un context nou și relevant. Produsul finit realizat în urma activității de proiect creează elevului sentimentul utilității a ceea ce produce; de asemenea, un astfel de context de învățare valorifică particularități individuale (de gen, culturale, aptitudinale), precum și interesele personale. Elevii pot contribui la realizarea unor proiecte cum ar fi:

- proiecte privind utilizarea legilor referitoare la transparența decizională și accesul la informații publice;
- proiecte de monitorizare a rapoartelor anuale de activitate ale aleșilor locali;
- proiecte privind influențarea deciziilor legate de protecția mediului înconjurător/protejarea patrimoniului cultural etc.

De asemenea, autoevaluarea și interevaluarea (prin aplicarea unor chestionare de evaluare) pot contribui la exprimarea de către elevi a opiniilor, la exersarea responsabilității în formularea unor aprecieri despre ei înșiși și despre ceilalți, la analiza performanțelor și la revizuirea strategiei de învățare.

BIBLIOGRAFIE

Constituția României

Declarația Universală a Drepturilor Omului

Convenția cu privire la drepturile copilului

Gabriel A. ALMOND, Sidney VERBA, *Cultura civică*, Editura DU Style, București, 1996

Cezar BÎRZEA, *Cultură civică*, Editura Trei, 1999

Domenique CHAGNOLLAND, *Dicționar al vieții politice și sociale*, Editura All, 1999

Ion DIACONU, *Drepturile omului*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 1993

Fernando SAVATER, *Politica pentru fiul meu*, Humanitas, 1999

*** *Buna guvernare la români – Ghid de bune practici pentru consolidarea bunei guvernări locale*, Asociația Pro Democrația, București 2008

*** *Scrisoare pentru comunitatea ta - despre succesul implicării în luarea deciziilor publice la nivel local*, Asociația Pro Democrația, Centrul de Resurse pentru participare publică, București, 2008

*** *Valori europene în guvernarea locală*, Asociația Pro Democrația, București, 2007

*** *Raport privind liberul acces la informațiile de interes public în România - analiza comparativă 2003-2007*, Asociația Pro Democrația, Trabsnparency International România, București, 2007

*** *Transparența decizională în administrația publică locală*, Asociația Pro Democrația, Transparency International România, București 2006

*** *Administrația Publică locală - instrucțiuni de utilizare*, Asociația Pro Democrația – Club Timișoara, Pro Finance, Editura Mirton, Timișoara, 2006

*** *Ghidul funcționarului din administrația publică locală*, Asociația Pro Democrația, Asociația Pro Democrația – Club Brașov, Brașov, 2006

*** *Ghidul cetățeanului*, Asociația Pro Democrația, Asociația Pro Democrația – Club Brașov, Brașov, 2005

*** *Ghid de bune practici privind relatarea despre minorități în presa românească*, Centrul pentru Jurnalism Independent, 2002

*** *Familii politice – pe înțelesul tuturor*, Asociația Pro Democrația, București, 2000

Această programă școlară a fost realizată din inițiativa Asociației Pro Democrația, în cadrul proiectului *Educație pentru democrație*.